

blijnych pojęć kapłaństwa Chrystusa i Ludu Bożego Nowego Przymierza. Obszerniejsza część trzecia ma charakter nie tyle teoretycznego wykładu, ile raczej zbioru opartych na Biblii wskazań odnoszących się do duchowej formacji powołania kapłańskiego. Książka więc niniejsza przeznaczona jest w pierwszym rzędzie dla najmłodszych teologów, przygotowujących się do przyjęcia święceń, oraz dla kapłanów, którzy chcą pogłębić swoją wiedzę o powołaniu [...]” (s. 8).

Warto jeszcze zaznaczyć, że książka o kapłaństwie w NT otwiera serię tematycznych opracowań z zakresu teologii biblijnej, których autorami są polscy bibliści. Głównemu redaktorowi tej serii o. Jankowskiemu wypada nie tylko podziękować za wysiłek wzbogacenia i pogłębienia myśli biblijnej w Polsce, lecz także życzyć zarówno Jemu jak i poszczególnym Autorom, którzy będą pisali w tej serii, by trud i dobre chęci dały pożądaną efekty.

W NAJBLIŻSZYM CZASIE UKAZĄ SIĘ:

1. Szeroko zakrojony *Wstęp szczegółowy do Pisma św. Starego Testamentu*, Poznań (Pallottinum). Redaktorem książki jest ks. S. Łach. Współautorami traktatów zasadniczych aktualni profesorowie KUL: ks. S. Łach, ks. L. Stachowiak, o. H. Langkammer OFM. Inne części opracowali księża absolwenci KUL, wykładowcy Pisma św. w różnych seminariach duchownych.

2. Profesor KUL, ks. doc. dr hab. J. Homerski przygotował jako redaktor i oddał do druku (Poznań, Pallottinum) obszerny *Wstęp ogólny do Pisma św.* Prócz o. doc. dra hab. J. Rosłona (ATK) pozostali autorzy są absolwentami KUL. Nie trzeba podkreślać, że na tę pierwszą polską pozycję wszechstronnie naświetlającą zagadnienia introdukcji ogólnej do Pisma św. czekają i profesorowie teologii, i studenci.

3. W druku znajduje się również *Komentarz do Ewangelii św. Łukasza*, którego autorem jest profesor KUL, ks. F. Gryglewicz. Wyrazem intensywnej i długoletniej jego pracy nad zagadnieniami związanymi ściśle z teologią Łukasza są liczne artykuły. Swoje zdobycze naukowe ks. Gryglewicz przekaże czytelnikom także w *Komentarzu*.

4. Do druku (Poznań, Pallottinum) oddano także *Komentarz do Ewangelii św. Jana*. Jego autorem jest profesor KUL ks. doc. dr hab. L. Stachowiak, którego dotychczasowe prace mogą być gwarancją wysokiej wartości przygotowanego dzieła.

5. Nadto przygotowuje się do druku (Poznań, Pallottinum) *Komentarz do Ewangelii św. Marka*, którego autorem jest o. H. Langkammer. Tenże autor oddał do druku (Katowice, Św. Jacek) monografię o Hymnach chrystologicznych, która ukaże się jako trzeci tom wyżej omówionej serii zainicjowanej przez o. A. Jankowskiego.

L. DI FONZO: *Ecclesiaste* (La Sacra Bibbia, à cura di S. Garofalo), Torino—Roma 1967 (Marietti), ss. XX + 380.

Księga Koheleta, jedna z najciekawszych, ale i najbardziej kontrowersyjnych ksiąg ST, zaczyna być obecnie przedmiotem coraz głębszych i wszechstronniejszych

badan. Egzegeci próbują odpowiedzieć na pytania: Jaka jest dominująca myśl tej Księgi? Co chciał powiedzieć jej autor o człowieku, o sensie życia, o Bożej Opatrzności? Po przeczytaniu Księgi Koheleta nie wiadomo, co odpowiedzieć na te pytania. Istnieje w niej bowiem szereg antytez, które utrudniają określenie prawdziwego jej znaczenia. Stąd nie jest przypadkiem, że gdy jedni uważali Koheleta za „Pieśń nad pieśniami sceptycyzmu”, to inni dali tej Księdze tytuł „Pieśń nad pieśniami bojaźni Bożej”. Ci pierwsi uważają, że dominuje w niej pesymistyczne spojrzenie na świat i losy człowieka. Drudzy natomiast są skłonni przyznać, że intencją autora było przekazanie prawd optymistycznych, mimo iż Kohelet dostrzega troski i nieszczęścia związane nierozzerwalnie z ludzkim życiem. Nie ulega wątpliwości, że obie tezy można udowodnić przez szereg trafnych cytatów zaczerpniętych z Księgi.

Próbę zharmonizowania tych dwóch przeciwnych tendencji podjął w swoim obszernym komentarzu do Księgi Koheleta L. Di Fonzo. Od razu należy stwierdzić, że próba ta nie całkiem udała się. Di Fonzo próbował przeciwstawne twierdzenia Koheleta ująć w syntezę wyższego stopnia, co spowodowało w rezultacie, że antyteczne twierdzenia Koheleta zlały się (w wydaniu Di Fonzo!) w całość o nieokreślonej wymowie. Argumentacja, jaką przy tym Di Fonzo stosuje, jest sztuczna i nieprzekonująca. Uważa on np., że różnice w postawach Koheleta tkwią w samym porządku przedmiotowym, innymi słowy: sprzeczności zawierają się w samych rzeczach („Le sue contraddizioni [...] sono in parte nell'ordine oggettivo delle cose, nei loro diversi aspetti, nella stessa problematica e poi nella vicenda pratica della vita”). W rezultacie Di Fonzo zatracił całą specyfikę zarówno struktury, jak i doktryny Koheleta.

Mimo tak istotnego mankamentu komentarz Di Fonzo posiada wiele walorów. Obszerny „Wstęp” (str. 1-119) zawiera dobre opracowanie problematyki krytyczno-historycznej Księgi. Ponadto, ze znanych mi komentarzy Koheleta, dzieło Di Fonzo podaje najbardziej kompletną bibliografię dotyczącą tego tekstu. Tłumaczenie Księgi z hebrajskiego jest uzupełnione Vulgatą, oba zaś zaopatrzone są w materiał do badań krytycznych. Sam komentarz, bardzo drobiazgowy, jest ponadto wzbogacony trzynastoma ekskursami omawiającymi kwestie szczegółowe Księgi. Z tych opracowań na uwagę zasługuje ekskurs V, dotyczący kwestii doktrynalnych związanych z Koh 3, 21, oraz ekskurs X o retribucji. Dołączone indeksy ułatwiają orientację w książce.

Ks. Marian Filipiak

E. GLASSER: *Le procès du bonheur par Qohelet* (Lectio Divina, 61), Cerf—Paris 1970, ss. 218.

Zupełnie inny charakter niż komentarz L. Di Fonzo (*Ecclesiaste*, Torino—Roma 1967) ma praca E. Glassera. Autor zastrzega się zaraz na wstępie (s. 14), że chciał napisać komentarz dostępny dla niespecjalistów i dlatego materiał bardziej specjalistyczny umieścił w notach. Książka nie ma charakterystycznego dla komentarzy naukowych obszernego „Wstępu” krytyczno-historycznego, a jedynie krótkie wprowadzenie (s. 9-14). Zamieszczona na końcu bibliografia (s. 215) zawiera tylko dzieła najbardziej charakterystyczne wykorzystane przez Autora komentarza. We wprowadzeniu Glasser ustosunkowuje się do 2 prac dotyczących Koheleta: A. G. Wrighta (*The Riddle of the Sphinx. The Structure of the Book of Qoheleth*, CBQ (1968) 313-334) i F. Ellermeiera (*Qohelet. I, 1*, Herzberg 1967). Są one dla Glassera dowodem trwałości 2 odmiennych tendencji w interpretacji struktury Koheleta: 1) opowiadającej się za jednością literacką i treściową Księgi (reprezentuje ją Wright) i 2) odrzucającej tę jedność (reprezentuje ją Ellermeier).

Glasser, odmiennie od tych autorów, analizuje równocześnie, a nie sukcesywnie, i formę literacką, i treść Księgi; w ten sposób, jak sam stwierdza (s. 13), wnioski wyprowadzane z badania tych dwóch elementów dzieła wzajemnie się uzupełniają i korygują. Wydaje się, że metoda Glassera prowadzi najwzajemniej do właściwego odczytania Księgi Koheleta. Zbytek zwracanie uwagi jedynie na jej formę lite-